

РАЗВІЦЦЁ ТВОРЧЫХ ЗДОЛЬНАСЦЕЙ СТУДЭНТАЎ ФЗН У ПРАЦЭСЕ ВЫКЛАДАННЯ ГАЛІНОВЫХ БІБЛІАГРАФІЧНЫХ КУРСАЎ

Сучасны этап навуковай арганізацыі навучальнага працэсу ў вышэйшай школе характарызуецца пераходам да выкарыстання даследчых мадэлей дзеля вырашэння задач кіравання творчай дзейнасцю спецыяліста і стварэння на іх аснове дыялогавых аўтаматызаваных сістэм кіравання. У прыватнасці, рашэнню дадзенай праблемы ўдзялялася шмат увагі Навукова-даследчым інстытутам праблем вышэйшай школы Расіі. Распрацаваныя супрацоўнікамі названай установы сістэмы выкарыстоўваюцца для вырашэння дзвюх задач: для імітацыйнага мадэліравання механізмаў творчай дзейнасці і кіравання навучаннем. Некаторыя з прыёмаў гэтых сістэм у той або іншай ступені выкарыстоўваюцца намі пры выкладанні курсаў “Бібліяграфія мастацтва”, “Бібліяграфія мастацкай літаратуры і літаратуразнаўства”, “Бібліяграфія літаратуры для дзяцей і юнацтва” студэнтам факультэта завочнага навучання. Мы імкнёмся ажыццявіць выбар найлепшага рэжыму функцыяніравання творчай дзейнасці студэнтаў, ажыццявіць пошук найлепшых паслядоўнасцей кіруючых інфармацыйных уздзеянняў на студэнтаў. У дадзеным артыкуле мы і звернемся да шляхоў выкарыстання некаторых прыёмаў.

Як выявілі спецыялісты, мадэль ведаў, што фарміруецца ў памяці навучэнцаў, як правіла, арыентуецца на пэўна вызначаны клас праблемных сітуацый прадметнай галіны, у якой давядзецца працаваць будучаму спецыялісту. А такі клас ніколі не бывае пастаянным, ён заўсёды відазмяняецца, і, значыць, галоўным для нашага студэнта з’яўляецца неабходнасць самастойнай пабудовы мадэлей ведаў аб новых праблемных сітуацыях, што садзейнічае выпрацоўцы ўмення самастойна мысліць, аналізаваць і

канструяваць. На першы погляд, гэта на сучасным этапе даволі лёгкая праблема, бо студэнт сёння менш закамлексаваны. Ён унутрана разняволены і гатовы крытыкаваць раней прынятыя рашэнні, былі б гэта тэорыя, тэхналогія ці метадыка бібліяграфічнай дзейнасці. Адначасова выяўляецца парадаксальная сітуацыя: студэнт не заўсёды гатовы прапанаваць сваё рашэнне пэўнай праблемы. Гэта ў чарговы раз высвечвае вастрыню праблемы самастойнай пабудовы мадэлі ведаў, самаадукацыі, саманавучання, самаразвіцця, творчай актыўнасці, асабліва для студэнтаў-завочнікаў.

Творчасць як стваральная дзейнасць самым цесным чынам звязана з наяўнасцю ў чалавека пэўных якасцей: адпаведнага ўзроўню інтэлектуальных здольнасцей, умення аналітычна ацэньваць некаторыя сітуацыі (асабістыя, спецыяльныя, прафесійныя і г.д.), хуткасці рэакцыі, нестандартнасці мыслення, развітай інтуіцыі, самастойнасці і інш. Імкненне творчай асобы да актыўнай дзейнасці стварае аснову для развіцця генетычна закладзеных у чалавеку якасцей, іх удасканалення, фарміравання і развіцця новых.

Праблема кіравання творчай дзейнасцю студэнтаў-завочнікаў знаходзіцца на стыку розных навук: псіхалогіі мыслення, дыдактыкі, сацыялогіі, матэматыкі, кібернетыкі, галіновых бібліяграфій, што абумоўлівае яе надзвычайную складанасць. У сваю чаргу, галіновыя бібліяграфічныя курсы абапіраюцца не толькі на агульныя палажэнні тэорыі бібліяграфіі, але і на тэарэтычныя асновы адпаведных галін ведаў, бо змястоўныя крытэрыі якаснага адбору, ацэнкі, класіфікацыі, характарыстыкі твораў друку, шматаспектнае задавальненне інфармацыйных патрэб здзяйсняюцца на тэарэтычных асновах філасофіі і агульных прынцыпах бібліяграфічнай дзейнасці. Засваенне ж важнейшых комплексаў галіновай літаратуры, спасціжэнне адметнага ў галіновай бібліяграфічнай дзейнасці – гэта сапраўды творчая задача выхавання спецыялістаў.

Таму, распрацоўваючы цыкл семінарскіх і лабараторных заняткаў у вышэйназваных курсах, мы палічылі галоўнымі аспектамі творчай дзейнасці студэнта

засваенне такіх механізмаў, як умненне сфармуляваць мэту, прааналізаваць сітуацыю, абагульніць, параўнаць яе з ідэальнай сітуацыяй, транспанаваць іх унутраныя адносіны, вызначыць змяненні праблемных сітуацый. Усё гэта можна ажыццявіць з дапамогай некалькіх спосабаў – рашэнняў выкладчыка і студэнта, у прыватнасці ўвядзеннем у чытаемыя курсы большай колькасці праблемных лекцый, павелічэннем колькасці праблемных заданняў на лабараторных занятках і ў кантрольных работах. На гэта таксама нацэлены і распрацаваныя намі заданні па аналізе даведачнага апарату бібліяграфічнай крыніцы, напісанні анагачый, прэс-рэлізаў аглядных і рэфератыўных выданняў, бібліяграфічных паказальнікаў, сцэнарыяў масавых мерапрыемстваў, а таксама перадмашынная апрацоўка дакументаў для ўвядзення інфармацыі ў электронны каталог. Усё названае спрыяе набліжэнню вучэбна-пазнавальнай дзейнасці студэнтаў да творчай даследчыцкай дзейнасці.

Пры правядзенні лабараторных заняткаў мы выкарыстоўваем таксама і метады аналізу канкрэтных сітуацый. Тут студэнты-завочнікі могуць выкарыстаць свой вопыт, спосабы і сродкі, засвоеныя імі ў папярэднія вытворчай дзейнасці, вытворчай практыцы. Разам з тым пад удзеяннем вучэбнай работы над дакладнымі сітуацыямі традыцыйныя падыходы паступова разбураюцца, фарміруецца сістэма новых спосабаў работы, асабліва ў студэнтаў завочнага аддзялення.

У будучым нам уяўляецца карысным стварэнне макета электроннай старонкі ці электроннага выдання, што, безумоўна, будзе станоўча ўплываць на творчае развіццё асобы будучага спецыяліста. Аднак на гэтым шляху паўстае шмат праблем у сувязі са слабай тэхнічнай базай. Для выкарыстання новых падыходаў пры правядзенні розных відаў заняткаў у ідэале ў кожным кабінце павінны быць абсталяваны электронныя месцы. Для ўвядзення большай колькасці цікавых праблемных сітуацый у розныя віды заняткаў неабходныя і карэкіцыя ў аб'ёме гадзін, якаснае камплектаванне фондаў бібліятэкі універсітэта і кабінетаў,

магчымасць тыражавання неабходных крыніц (наяўнасць у кабінетах размнажальнай тэхнікі). Сродкамі актывізацыі творчай дзейнасці студэнтаў могуць быць, на нашу думку, як выпускі спецыяльнай газеты па галіновых курсах, так і бібліяграфічныя КВЗ, віктарыны, падарожжы, конкурсы на лепшыя веды галіновых бібліяграфій.

Выяўленне здольнасцей студэнта і іх актывізацыя патрабуюць ад педагога-выкладчыка ведання характэрных рыс асобы студэнта. Гэтыя псіхолога-педагагічныя веды патрэбны педагогу для таго, каб ствараць аптымальныя ўмовы для творчага развіцця асобы будучага спецыяліста. У выхаванні творчай асобы ў працэсе вучэбнай дзейнасці неабходна ўдзяляць вялікую ўвагу эмацыянальнай сферы чалавека. Эмоцыі актывізуюць усю псіхалагічную дзейнасць, уплываюць на актывізацыю памяці, мыслення, уяўлення. Асабліва важным такі падыход нам падаецца ў дачыненні да прафесіі бібліятэкара, які будзе працаваць з дзецьмі. З'яўляючыся не толькі бібліятэкарам, але і педагогам, ён павінен валодаць тэорыяй і практыкай выхавання, адукацыі падрастаючага пакалення, разбірацца ў сацыяльна-псіхалагічных уласцівасцях асобы. Менавіта таму ў студэнтаў спецыялізацыі “Дзіцячыя і школьныя бібліятэкі” і “Бібліятэкар, настаўнік беларускай мовы і літаратуры” неабходна выходзіць і развіваць педагагічныя здольнасці.

Пры выкладанні памянёных галіновых бібліяграфічных дысцыплін мы абіраем на вядомыя навуковыя абгрунтаванні псіхологаў. Адзін з важнейшых элементаў фарміравання творчага мыслення студэнтаў — індывідуалізацыя навучання. Псіхологі вызначылі, што найбольш эфектыўны працэс навучання адбываецца ў малых групах, групах ад 3 да 7 чалавек. Навучанне ў такіх групах найперш рэалізуецца ў час лабараторных і практычных заняткаў. Менавіта тут найбольш паспяхова фарміруецца індывідуальны стыль дзейнасці студэнта. Мы імкнёмся да працы ў такім рэжыме, аднак не заўсёды гэта магчыма ажыццявіць па не залежных ад нас прычынах.

Важным момантам у развіцці творчых здольнасцей студэнтаў з'яўляецца выпрацоўка навыку самастойнага вывучэння спецыяльнай літаратуры. Гэты працэс умоўна можна падзяліць на 2 этапы. На першым з іх мы вучым студэнтаў у час індывідуальных і калектыўных гутарак выбіраць галоўнае ў матэрыяле, што вывучаецца, правільна і дакладна афармляць запісы ў канспектах. Якасць другога этапу самастойнай работы студэнтаў з літаратурай мэтазгодна правяраць па выніках іх дзейнасці, што дазваляе высветліць ступень засваення матэрыялу, вынесенага на самастойную распрацоўку. Змест самастойных заданняў і кантрольных работ вызначаецца выкладчыкам так, каб іх паспяховае выкананне было магчыма толькі пры пастаяннай актыўнай працы з падручнікамі, даведнікамі, канспектамі лекцый, артыкуламі, апублікаванымі ў спецыяльных часопісах.

Неабходна падкрэсліць, што самастойная праца студэнта са спецыяльнай літаратурай мае светапогляднае і выхаваўчае значэнне. На жаль, у апошні час назіраецца нігілістычнае стаўленне асобных студэнтаў да чытання дадатковай літаратуры. Нават рыхтуючыся да семінарскіх заняткаў, яны іншы раз абмяжоўваюцца толькі падручнікам. Аднак для поўнага разумення аб'ектыўнай рэчаіснасці студэнт мусіць уступіць у дыялог з кнігай, самастойна авалодаць матэрыяламі манаграфій, часопісных і газетных артыкулаў, даведнікаў, энцыклапедый і г.д. Параўноўваючы розныя пункты гледжання, ацэньваючы пераканаўчасць аргументацыі, па магчымасці супастаўляючы прачытанае з асабістым вопытам, студэнт развівае самастойнае мысленне, набывае навыкі аналітычнага, крытычнага падыходу да вывучаемага матэрыялу. Адсюль вялікая роля як абавязковай, так і дадатковай спецыяльнай літаратуры ў актывізацыі творчай дзейнасці студэнта.

Эфектыўнасць творчага патэнцыялу студэнтаў істотна павышаецца ва ўмовах рэалізацыі ў навучальным працэсе педагогікі супрацоўніцтва. Яна прадугледжвае пераход да суб'ект-суб'ектнай педагагічнай парадыгмы, асноўнымі

принципамі здійснення якої з'являюцца принципи супрацоўніцтва, сумеснага кіравання і самакіравання студэнтаў, імкненне іх да самарэалізацыі і самавыяўлення ў навучальным працэсе, да паслядоўнага развіцця творчага стылю сваёй дзейнасці. Якраз такія адносіны паміж выкладчыкам і студэнтам садзейнічаюць укараненню актыўных метадаў навучання, павелічэнню долі самастойнай працы студэнтаў, дазваляюць рэалізаваць навучальную, выхаваўчую і развіццёвую функцыі навучання ў іх адзінстве.

Сёння дзеля дасягнення аптымальных вынікаў развіцця творчых здольнасцей студэнтаў кожны педагог-выкладчык павінен імкнуцца да таго, каб улічваць псіхалага-педагагічныя асаблівасці студэнта, шукаць сродкі і спосабы развіцця творчага мыслення сваіх навучэнцаў.

Бураўкіш А.Г., дацэнт

ІНФАРМАЦЫЙНЫЯ ТЭХНАЛОГІ Ў СІСТЭМЕ ДЫСТАНЦЫЙНАГА НАВУЧАННЯ ВНУ КУЛЬТУРЫ

Задача ўкаранення інфармацыйных тэхналогій у навучальны працэс завочнай формы навучання з'яўляецца *актуальнай*. Акрамя агульных падстаў інфарматызацыі навучальнага працэсу ў цэлым завочная (дыстанцыйная) форма мае і спецыфічныя:

(і) адпаведнасць задач дыстанцыйнай формы навучання мэтам і магчымасцям сеткавых камп'ютэрных тэхналогій (хуткая дастаўка дакладнай інфармацыі на значныя адлегласці);

(іі) больш высокі ўзровень цікавасці навучэнцаў завочнай формы навучання (у параўнанні з вочнай) да камп'ютэрных тэхналогій.